Nietzsche Felsefesi Bağlamında Hakikate İlişkin Bir Düşünüm

Duygu Onay Çöker[1]

Öz

Bu çalışmanın merkezinde Friedrich Nietzsche felsefesinin temelini oluşturan erdem ve hakikat kavramları, üst insan ve sanat düşüncesi yer alır. Çalışma, bu düşünsel temelden hareketle, çok boyutlu ve karmaşık bir mesele olduğu halde, genellikle "hak" odaklı söylemlerle karşımıza çıkan "kürtaj"ı konu edinir. Platon felsefesinden miras kalan iki ayrı hakikat alanı fikrinin Hıristiyanlıkla bulduğu karşılığı ve bu minvaldeki Batı düşüncesinin temellerini açımlayarak başlayan çalışma, kürtaja dair argümanlar üzerinden bir hakikat sorgulaması yapmak amacıyla, eleştirel bir tartışma yürütür. Çalışma, "Kadınların bedenlerine dair karar hakkı"na karşıt olarak kurulan ve "cinayet" olarak adlandıran düşünce yapısını, bunun erdem olarak nitelenmesi durumunu ve erdemin nasıl bir gelişim gösterdiğini eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyar. Bu tartışma çerçevesinde de hayatı olumlayan bir yaklaşım olarak kadının bedeni üzerindeki karar hakkını destekleyen argüman temellendirilirken, karşıt argümanın yapısını ve ortaya çıkış şeklini eleştirir. Sonuç bölümünde ise, meselenin kadının "bedenine dair karar hakkı" ile ceninin "yaşam hakkı" karşıtlığında bir çıkar çatışmasına dönüştürülmesinin, durumun aslında bir karşıtlık ilişkisi olmaktan çok öte olduğunu yok saydığını dile getirir. Ayrıca, Nietzsche felsefesinde kendi hakikatini yaratmak yerine sürüye tabi olan ve meseleyi "cinayet" olarak yorumlayan yaklaşımın, kadınları nasıl travmatize ettiğini görmezden geldiğini ortaya koyar. "Tanrının ölümü"yle tuzla buz olan değerler sisteminin yerine, yeniden yaratımın olanağına vurgu yapan Nietzsche düşüncesini takip eden tartışma, üst insanı ve onun değer yaratımıyla kürtaj bağlamındaki yeni erdemler kurgusunun olanağını görünür kılar.

Anahtar kelimeler: Friedrich Nietzsche, erdem, üst insan, kürtaj, sanat

Abstract

This study explores fundamental concepts in Friedrich Nietzsche's philosophy, including virtue, truth, the Übermensch, and art. Building on this intellectual foundation, the research examines the complex and multifaceted issue of "abortion," which is often discussed

[1]TED University, Architecture and Design Faculty, Visual Communication Design Department
duygu.coker@tedu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-5705-8359

through rights-based discourses. The study investigates the two-world theory inherited from Plato's philosophy and its counterpart in Christianity, delving into Western thought's foundations. It critically analyzes the opposing arguments surrounding abortion, with a particular emphasis on the concept of truth. One key focus is the reasoning that opposes "women's right to make decisions over their bodies," framing abortion as "murder." The study examines how this perspective is considered a virtue and how the concept of virtue has evolved. Within this context, the discussion advocates for affirming women's right to decide about their bodies as a life-affirming choice while critiquing the structure and emergence of the opposing argument. In its conclusion, the study highlights that framing the issue as a conflict between "a woman's right to make decisions over her body" and the fetus's "right to life" oversimplifies a considerably more complex situation. It argues that, in Nietzsche's philosophy, the approach that follows the herd—interpreting the issue as "murder" rather than seeking to create its truth—fails to recognize the trauma endured by women. Following Nietzsche's notion of the "death of God" and the dissolution of traditional value systems, the discussion emphasizes the potential for re-creation. By tracing Nietzsche's philosophy, the study reveals how the Übermensch can forge new virtues in the context of abortion.

Keywords: Friedrich Nietzsche, virtue, Übermensch, abortion, art.

1. Giriş

Git Benimle – Git Kendinle
Kapılıp da sanatıma, sözüme; böyle bir telaş!
İzleyeceksin beni ha, gelecek misin arkadaş?
Düş peşime de kendinin yollarını güvenle aş:-
Peki, hadi gel ardımdan- ama yavaş! ama yavaş!
(Nietzsche 2004, s. 31)

Hakikat, görme engellilerin bulunduğu okula girmiş bir fildir. Kimse görmediği için, ona dokunan herkes, sadece algılayabildiği kadarıyla konuşur. Bacağını tutan çok kalın olduğunu, karnını tutan ise geniş olduğunu söyler. "Fili bırakalım elimize bakalım" diyenler; "tuttuğun şey herkese göre değişir çünkü insan her şeyin ölçüsüdür" diyenler ve daha birçok perspektif ortaya çıkar. File dokunarak yorum yapanlar arasında uzun saçlı bir adam, "Dokunduğum şey, algılarımla elde ettiğim bir nesnenin bilgisi olduğundan, duyularım her zaman beni aldatmasa da onlara güvenmem söz konusu olamaz. Bu bir yanılsama olabilir. Bu kuşku ben kendi varlığımdan duyacağım bir kuşkuya götürebilir. Ancak şüphe ederek, Tanrı'nın varlığının şüphesine varabilir ve buradan hareket ederek kesin bilgiye ulaşabilirim. Böylece şüphe ederek en azından şüphe edenin ben olduğumu bilebilirim." der. Filin arka ayağına dokunan uzun burunlu adam, "Aklımızı ve yetilerimizi doğru kullanırsak, bu şeyi öğrenebiliriz. Çünkü aklımıza verili olan bir şey yoktur." der. Bir başka adam, bu şeyle ilgili şüphe götürmez öncüllere ulaşacağını ve böylece mantıksal akıl yürütmelerle de bu

şey hakkında doğrulara varabileceğini belirtir. Gür ve kıvırcık saçlı olan, bu şeyin dışsal gerçekliğine başvurmadan, tanımlardan yararlanarak, kurallar ve yöntemlerle analitik gerçekliği kanıtlayabileceğini ısrarla belirtir ve tümdengelim, mantıksal, matematiksel gibi laflar eder. Filin sürekli aynı yerine sistematik olarak aynı dakikalar içerisinde dokunan bir adam, bu varlığı kavramanın söz konusu olamayacağını çünkü nesne ile düşünmenin özdeş olmadığını belirterek "Zihnimde verili olarak bulunan zaman ve mekân formları ile kategoriler sayesinde bu şeyi kavrayabilirim. Yine de tam olarak düşüncemle bu varlık örtüşmeyecektir." der. Geniş yüzlü, sert bakışlı adam ise "Kendimle nesnel gerçeklik arasında var olan özdeşliğin bilgisine ulaşırken bu şeyin kendiliğindenliğini ve ötekiliğini ortadan kaldırıyor ve bilincimin bu kendi dışındaki nesnesinden ayrı bir özne olarak kendi özdeşliğini kavrıyorum. Kendinin bilincine ulaşıyorum." der. Konuşanlar içinde en yakışıklı olanı ise, "Bu şeyi yorumlamakla yetinmeyelim, değiştirmemiz gerek." der.

Hepsi kendi sözcük dağarcığını kullanmıştır. Aynı şeye dokunmuş, farklı diller konuşmuş, dokundukları şeyin anlamını sözcük dağarcıkları içinden çıkartarak, başka türlü değerlendirmişlerdir. (Ne yazık ki ele alabileceğimiz fil yorumcuları çoğunlukla erkektir.) Herkes, bu düşünceleri yaratanların yaşadığı çağlarda, onlarla birlikte yaşayacak, onları kendi seslerinden dinleyecek kadar şanslı olmadığından, file günümüze yakın dönemde dokunanlar çoğu zaman "Descartes şurasından tutup, şu şekilde yorumlamıştı, Aristoteles en çok burasına önem vermişti." derler. Hatta günümüzde file ellemek kötü karşılanabilir ve "Elleyeceğine daha önce ellemiş birini referans göster, dokunmana ne gerek var, ezilirsin!" derler. Kızanlar ve oyuncak fillere dokunarak gerçeği anlamaya çalışanlar arasında yaşarken, hala umut verici olan, file bizzat dokunmak, yaratımı kendileri yapmak isteyen insanların sadece görme engelli olduğudur. Görme engelli olanlar fili okşayabilir, ona sarılabilir, sevebilir ve en önemlisi üzerine düşünce yaratıp bunu konuşabilirler.

File dokunanlar arasında posbıyıklı bir adam filin boynuna sarılır ve ağlar. Aslında ona göre, ortada değişmez bir şey yoktur, herkesin dokunabildiği kadar olan kısma dair yaptığı yorumlar vardır. Herkes kendi hakikatini yaratmıştır. Onunki ise, tutkularından ve güçlü olma isteğinden kaynaklanan, dokunduğu şeye evet diyen duygular bütünüdür. Çünkü o bir yaşam filozofudur. Yaşamın bütününü, duygusallığını onaylar. İşte bu çalışmada, bu adamın düşünceleri çerçevesinde tartışılacak konu, "uterus içindeki ceninin varlığına son vermek" olarak tanımlanan, çok boyutlu ve karmaşık tartışmaların döndüğü bir mesele olan ve yoğunlukla hak söylemi eşliğinde karşımıza çıkan kürtajdır[1]. Bu kavrama dair farklı argümanlar üzerinden bir hakikat sorgulaması

[1]Kürtajı konu edinen oldukça nitelik açısından zengin, nicelik açıdan az yayın bulunmaktadır. Öte yandan bu araştırmanın literatüre yapmayı umduğu küçük katkı, konuyu felsefi boyutu ile ele alması Nietzsche düşüncesi üzerinden eleştirel bir tartışma geliştirmeye çalışmasıdır. Konu, haklı olarak, Türkiye literatüründe yoğunlukla hak odaklı ya da etik sorunlar bağlamında ele alınmış, Zeynep Direk'in Amargi Dergi'ye yazdığı "Bedenim Benim/Benim Bedenim" yazısı dışında felsefi bağlamda yer bulamamıştır. Bu bağlamda Türkiye literatüründe gerçekleştirilen çalışmalar şöyle sıralanabilir: Gediz Gelegen (2011) tartışmanın "cinayet" söyleminden ziyade "intihar" perspektifine yakın olduğunu vurgulamıştır. Kubilay (2014), muhafazakar kadınlar üzerine yaptığı araştırmayla Kürtaj tartışmalarına eleştirel bir değerlendirme kazandırmıştır. Erkmen (XXX), Türkiye'de

yapılmaya çalışılmaktadır. Nietzsche'nin erdem düşüncesinin bir alt metin olarak ele alınmaya çalışılacağı çalışmada, temelde "kadınların bedenlerine dair karar hakkı"na karşıt olarak kurulan ve "cinayet" olarak adlandıran argüman üzerinden hakikatin üretim perspektifleri tartışılacaktır. Koşulların uygun olmayışı, çocuğa yer açılamayışı, yoksulluk, babanın sorumluluk almayışı, toplumsal imkansızlık, aile şartlarının uygun olmayışı gibi durumlarda, embriyonun dünyaya getirilmesi ya da getirilmemesi kararının hakikat olarak oluşturulduğu şartlar, bunlardan birinin erdem olarak nitelenmesi durumu ve erdemin nasıl bir gelişim gösterdiği sorgulanacaktır. Nietzsche'nin düşünceleri bağlamında hayatı olumlayan bir yaklaşım olarak kadının bedeni üzerindeki karar hakkını destekleyen argüman temellendirilirken, karşıt argüman da sorunsallaştırılacaktır. Filozofun erdem kavramının içini nasıl doldurduğu, neyin ve kim tarafından yaratılanın gerçek erdem olabileceği bu kavram çerçevesinde incelenecektir. İlk bölümde, kürtaja dair bir hakikat olarak üretilen bilimsel, dinsel ve kültürel söylemler ve bunların öte dünyadan aldıkları temel söz konusu edilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde, kavramın nasıl tanımlandığı, nasıl hakikat niteliğine büründüğü; Nietzsche'nin "Tanrı Öldü" sözü ve erdemlerin yıkılması, hiçlik zamanlarında kavramın durumu söz konusu edilecektir. İkinci bölümde ise, "sürü insanı ile birlikte her şeyini yitirmiş öznenin kendi değerlerini yeniden kurması" ve "kendini üreten bir sanat eseri olarak dünyada olmaklılığı dolayısıyla kürtaj bağlamında kadınların bedenleri üzerindeki kararları dolayımıyla dünyaya 'evet' deyişi ya da onu reddederek evrensel değerler adı altında kendini reddi" açımlanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmada tartışılması amaçlanan konular arasında, hangi argümanın oluşa daha yakın olduğu, her şeye rağmen bir hayat dünyaya getirmenin mi yoksa getirmeme kararının mı hayata ve oluşun kendisine 'evet' demek olduğu; cevapları kimin yarattığı ya da yaratılmış cevaplara inandığı, gerçek erdemin ne olduğu, hangi davranışın erdem olarak nitelendirildiği, Nietzsche felsefesi bağlamında tartışılacaktır. Ayrıca; "Gerçekle uyuşmayan, gerçeği değişmez ve bütün bir bilgi gibi gösterenleri reddetmekte zorlanmamızın sebebi nedir? Bir bilgi dünya ile baş etmemize olanak sağlıyorsa ve yaşam kalitemizi, şartlarımızı ve koşullarımızı olumlu yönde etkiliyorsa, yine de yanlış mıdır? Neden bu inanç benimsenmiştir? Kimin yararı söz konusudur? Kişinin kendi yararı mı toplumsal yarar mı?" gibi sorulara cevap aranacaktır. Çünkü Nietzsche'nin "Hakikat Yoktur" sözü gerçek hakkında konuşmanın anlamsız olduğu bağlamında değil, sadece içinde yaşadığımız dünyayı aşan bir dünya olmadığı anlamında temellendirilecektir.

---

kürtajın biyopolitikasını ufuk açıcı bir eserle ortaya koymuştur. Amargi Dergi'si, kürtajı gündeme taşımış; Zeynep Direk (2012) bu sayıda, bu makalede de önemli bir yer alan "Bedim Bedenim/Bedenim Benim" söylemini tartışmıştır. Atay (2012) ve Ertem (2011) hukuksal boyutu ile konuya yaklaşmışlardır. Erkmen ve Güngördü (2019) nüfus politikaları açısından, Demir (2012) ve Şakir (2017) hak mücadelesi bağlamında, Ünal ve Cindoğlu (2013) ise politik söylemlerin bağlamında konuyu ele almışlardır. Dini söylem boyutunu çalışan Özgenç (2012), etik bağlamda konuyu tartışan Ekmekçi (2017) ile Karadağ (2016) ve bu araştırmada oldukça değerli bir yeri olan Keskin'in çalışması da yine tıp etiği bağlamındadır (2015). Bianet (2012) ve Feminist Politika (2010, 2012) konuyu gündeme taşımıştır. Zira kürtajın yasada tanımlanması için uzun yıllardır mücadeleler verilmektedir. Dayı (2017) konuyu haklar bağlamında ele almıştır. Aksoy, ise etik bir perspektiften çalışmıştır (1996).

2. Hiçlik Zamanları

Ben tüm sistemcilerden şüphe ederim
ve onlardan uzak dururum.
Sistem istenci, dürüstlüğün eksik olmasından kaynaklanır
(Nietzsche 2004, s. 31)

2.1. Hakikatin Temellendirilmesi ve Hakikat Olarak Kabullenilen Dünya

Hıristiyanlık, iki ayrı gerçeklik alanının varlığı üzerinden temellenen Platonculuğu onaylayarak biri anlaşılabilir diğeri ise sezilebilir ikili bir dünya kavramsallaştırmasını miras almaktadır. Bu yapı, var olan sistemin devamlılığı için gerekliydi. Görünür ve yaşanılır olan ile yüksek ve arı olan dünya temellendirmesi üzerinden de din, bilim ve ahlak gibi gerekli kurgulamaları gerçekleştirdi. Sonradan bu kurguların birer yaratım olduğu unutulup hakikat olarak kabullenilecektir. Hakikat olarak yaratılmaya çalışılan durumun bir kefesinde, İsa'nın sevgili kulları olarak kabul edilen; hasta, zayıf, zavallı, kimsesiz ve düşkünler, (öte dünyada) Tanrı tarafından ödüllendirilecek olan seçilmişler vardı. Öteki kefesinde ise güçlü, zengin, kibirli, öte dünya fikrine aldırmayan, aslında orada acı çekecek, işkence görecek olan, Tanrı'nın öç alacağı insanlar. İşte insanların iki keskin gruba ayrıldıkları bu yapı üzerinden sadece din değil, ona bağlı sistemler ve ahlak yasaları hakikat oyununa sokuldu.

Savater, birbirinden ayrılmış bu iki dünya metafiziğine dair tanımın, kine dayalı ahlaki öğretinin ve kuvvetlinin cezalandırılmasının tıpkı hayali görüntülere dair dogmalar ve onların ardına sığınan engizisyon papazlarının hiyerarşisi gibi İsa'nın vaazlarıyla pek az alakası olduğunu belirir (2008, s. 68) Bunların tümü baştan sona, sonradan hakikat olduğuna insanın su götürmez biçimde inanacağı kendi yaratımlarıydı. Nietzsche'nin belirttiği gibi, "Gerçek dünya, şu an için ulaşılamaz, ama bilgeye, dindara, erdemliye, tövbe eden günahkâra vaat edilmiş." (2008, s.37) görünüyordu. Kiliseye saldıran aydınlanma hareketi ise eleştirmek üzere dinin yalnızca bir yanını ele alacak ve "zayıflığın yüceliği"ne dokunmadan dünyevi boyuta eleştiriler getirecekti. Aydınlanma, kilisenin sağlıksızlığı göklere çıkarması, hastalığı yüceltmesi gibi Platoncu bileşenlere hiç dokunmayacaktı. Böylece bu ikili yapının temellendirdiği - yaratılıp meşrulaştırılmış - hakikatler gitgide sağlamlaşacaktı.

Kürtaj bağlamında da kavramın güçlü bir şekilde temellendirilmesi ve düşünsel yapıda sağlamlaştırılması, kadının yaşadığı şartlar uygun olmasa da gebeliğin sonlandırılmamasına dair argüman, dinin zayıf ve muhtaç olanın göklere çıkartılması noktasında olgunlaştı. İçerisinde bulunan koşullar ne olursa olsun, bir ceninin rahimden alınmasını haklı çıkartamıyordu. Çünkü insan; yaşadığı dünya içerisinde ne kadar acı çekerse, ne kadar hasta ve muhtaç yaşarsa öbür dünyada diğerlerinden çok daha fazla değer görecekti. Çünkü Tanrı hepsinin çözümünü gerek bu dünyada gerekse diğer dünyada zaten yaratmıştı.

Platon'un "İdealar Dünyası"ndan gelen bu bölünmeyle, kavramlar (idea) eşyanın hakikati gibi değerlendirildi. Platon'un düşüncesi kesin bir şekilde formüle edilerek tözselleştirildi ve görünüşler dünyasının karşısında idealar dünyası; şehvet ve tutkuların karşısında akıl, erdem ve mutluluk denklemi; istencin karşısında ise doğru, tarafsız ve nesnel bilimin bilgisi kabul edildi. Artık hakikat olarak kabullenilen ceninin kutsallığı ve yaşamın her zaman devam ettirilmesi, yükseltilmesi gereken en değerli şeydi. Onun, toplumsal yaşama dair her şeyin üzerinde bir değer görmesi gerekirdi. İstencin, duyguların, tutkuların karşısına konumlandırılan erdemlerden biri olarak kabul edilecek olan her ne şart altında olursa olsun, ceninin dünyaya gelişinin engellenmemesi de her durumda insanın uyması gereken bir eylem olarak hakikate ilişkin söylem pratiklerine sokuldu. Çünkü erdem, "ahlaki bakımdan her zaman sürekli olarak iyi olma eğilimi; iyi ve doğru eylemlerde bulunmaya yatkın olma durumu" idi. (Cevizci, 2000, s. 331). Ancak bu durum, Nietzsche'ye göre hayatın kendisiyle örtüşmüyordu. Ona göre, değer ve ideallerin sonradan hiç sorgulanmaksızın doğru kabul edildiği bu süreç, öte dünya fikri ile temellendirildikten sonra bilimsel, hukuki, dinsel ve ahlaki tanımlar eşliğinde bir hakikat oyununa sokulmuştu.

2.2. Bilimsel, Hukuki, Dinsel ve Ahlaksal Tanım

Hakikatin ortaya çıkmasında tanım en önemli uğraktır. Tanımı yapacak olguların seçilmesi, uygun düzeylere yerleştirilmesi gerekir. Olgular, olaylar zincirinin içinden seçilen, dilsel varlıklardır. Bu seçim, yaratılacak hakikatin en önemli belirleyicilerinden biridir. Genel süreç, farkların yok edilmesi, türdeş kılınarak bireysel ayrıksı değerler yerine ortak değer adı verilen manasız bir mutlağın ortaya çıkması ile devam eder. "Kürtaj (abortion), 'fetüsün varlığını sonlandırmak kastı ile vaktinden önce uterus dışına çıkartılmasıdır" (Price DPT. 1998, 199-210) denildiğinde bilimsel perspektiften bir tanımlama yapılmış olur. Bu tanım beraberinde zaten kadın ve ceninin ayrı varlıklar olduklarını, birbirinden ayrılmış beden sınırlarına sahip olduklarından yola çıkarak, aralarındaki ilişkinin birbirlerine zarar vermekten ibaret iki özne gibi algılanmasını da getirir. Keskin'e göre bu yapı, liberal insan haklarından temellenen yapı ontolojik olarak soyut, özerk, kendi kendine yeten birey tahayyülünden kaynaklanır. Aslında bu noktada yapılması gereken, hamile kadın ve ceninin bu birey tahayyülünün dışında düşünülmesi ve aradaki bağımlılık ilişkisinin görülmesidir (89). Ancak bilimsel perspektif, temel kavramsal bağlılıkları ön kabul olarak alır; bu bağlılıklar da teoriyi formüle eden temel malzemeyi oluşturur. Farklılıklar törpülenmiş, birbirine yakın genel bir tablo oluşturmak amaçlanmıştır (Savaner, 2008, s. 98). Her bireysel teori, teori ağına oturur. Bu ağlar, teoriyi biçimlendiren temel varsayımlara dayanır. Hiyerarşik varsayımlardan oluşan bütün, kavram sistemidir.[2] İndirgenerek ve kalıba sokularak, özellikle de kendinden önce yaşanmışlıkları dikkate alarak belirli

[2] Kavram sistemi olmadan, gözlem, teşhis sınıflandırma, açıklama yapılamaz. Bu nedenle bunların hepsi bilim insanlarının işlerine beraberlerinde getirmeleri beklenen şeylerdir. Bu kavram sistemi, tüm bilimsel düşüncelerin meydana geldiği çerçeveyi sunar. İnsan, düşünce ve kavramı kafasından atmak için ne kadar çalışsa da gerçeğe doğrudan varamaz ve aracısız bakamaz. Temel ön kabuller olmadan bilgi alınamaz.

tanımlamalar yapılır. Hukuki tanımlar ise toplumsal çıkar üzerinden kürtaj için yeni yasalar oluşturmak amacıyla yapılır. Her devletin belirli dönemlerde kürtajın yasaklanması ya da serbest bırakılması yönünde bazı kararları olur. Devletler bunu yaparken devletin nüfus siyasetini göz önüne alır. Dolayısıyla bu konuda karar alırken temel iddia, toplumun yararını gözeterek gerçekleştirildiği yönünde olur. Ancak, bu yapılırken dinsel ve ahlaki söylem de hukuksal söylemle birlikte işler. Dinsel perspektiften bakıldığında ne Eski Ahit'te ne de Yeni Ahit'te gebeliği sonlandırmak için açıkça bir ayet bulunmakla birlikte, kürtaj olumlu karşılanmaz. Hıristiyanlıkta, İsa'nın mucizesi olarak nitelenen bebeğin oluşumunun kürtajla sona erdirilmesinin, İsa'nın getirdiği manevi kurtuluşla bağdaşmayan bir hareket olduğu inancı yaygındır. Musevi inancında kürtaj çocuk öldürme olarak tanımlanır. Ayrıca, kürtajı da içine alacak şekilde yorumlanan, "İşte bu yüzden biz, İsrail oğulları üzerine şunu yazdık: Kim bir kişiyi, bir kişiye karşılık yahut yeryüzünde bir fesat sebebiyle olmaksızın öldürürse, insanları toptan öldürmüş gibidir." (Kitab-ı Mukaddes:32) ayeti bir bu açıdan bir temel kabul edilebilir. Rosner, Musevi etiğini ele aldığı kitabında Musevilerin neden kürtaja karşı olduklarını açıklarken, yüzyıllar boyunca düşmanları tarafından öldürülen Yahudilerin kürtaj yapmasını "bugün aynı kötülüğü kendilerine yapmak" (Rosner, 1991, s.154) olarak betimler. Bu nedenle İsrail Devleti'nde kürtaj yasaklanmıştır. İslam dini ise şu minvalde söz eder durumdan: "Yoksulluk endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin; sizin de onların da rızkınızı biz veririz." (Kur'an-ı Kerim, En'am Suresi: 151)

Görüldüğü gibi dinsel perspektiften bakmak, tamamen yasaklanmış bir eylem niteliğine büründürür kürtajı. Bu, çocuk öldürmeyle bir tutulan cinayettir. Ahlaki perspektiften bakıldığında, değerlerin önce bir yalan olarak yaşamına başlamış olduğu söylenebilir. Ardından, 'kanı'ya dönüşür ve erdem olarak adlandırılır. Çünkü uzun vadede işe yarar ve yanlış olması ya da hayatın oluşuna karşı durması önem taşımaz. Önemli olan faydasıdır. Benzer şeyler aynıya indirgenir, belirli kategorilerde toplanır ve kabul edilir. Bilgi ve oluş birbirini dışlayabilir. Sonuçta kazanan, bir şeyi bilinebilir yapma istenci olur. "Güç istenci"nin kendisi, varlığın aldatıcılığını yaratır. Sistemin devamı için bunlar erdem olarak kabul görüldükten sonra artık sorgulanmaz. Zamanla bunun insan tarafından kurulduğu unutulur ve hakikat olarak kabul görmeye başlar. Çünkü dünyaya egemen olma isteği, şeyleri kategorize ederek dünyayı denetlemeyi gerekli kılar. Hakikat olarak kabul edilen şeyin bir görüş olduğu bilgisi silinir. Bu bağlamda Maclntyre'e göre ahlaki söylem de kürtaj konusunda hakikat haline getirdiği iki temel argümana sahiptir. (2002, s.20):

a. Herkes kendi kişiliği (bu bedeni de içerir) üzerinde belirli haklara sahiptir. Bu haklara dayanarak bir anne, cenin henüz onun bedeninin bir parçası iken çocuğunu düşürüp düşürmeme konusunda baskı altında kalmaksızın kendi kararını verme hakkına sahiptir. Bu nedenle kürtaj, ahlaken izin verilebilir bir şeydir ve yasaların da kürtaja izin vermesi gerekir.

b. Cinayet yanlıştır. Cinayet masum bir yaşama son vermektir. Bir cenin henüz şekillenmemiş bir bireydir. Yeni doğmuş bir bebekten tek farkı yetişkin bir insan olma doğrultusundaki uzun yolun henüz başlangıcında olmasıdır. Eğer herhangi bir yaşam

masum ise cenin de masumdur. Şimdi eğer küçük bir çocuğu öldürmek cinayet ise ki öyledir, kürtaj yapmak, cinayet işlemektir. Bu nedenle kürtaj yalnızca ahlaksal olarak yanlış değil, fakat aynı zamanda da yasal olarak engellenmesi gereken bir eylemdir.

Erdem olarak nitelenen bazı durumlarda olduğu gibi, ikinci argümanda da kişinin yaşadığı anın oluşuna ve akışına engel oluştursa dahi, beklenen davranış açıktır: "Koşullar uygun olmasa da bebeğin oluşumuna müdahale etmemesi". Tecrübe ve sınanarak denenmiş ahlak, hayat tarzı ile bilinç yasası, değerler ve tutumlar kümesini oluşturur. Bu artık saygın ve dokunulmaz bir hakikattir. Kökleri unutulmuştur. Bu yapılırken, her kadının içinden geçtiği süreçler özdeş kabul edilir. Şeyleri kategorize etmek için mantığı kullanmak, dünyayı denetleyip egemen olmaya çalışmanın sonucudur. Bu noktada, Nietzsche'nin benzer şeyleri özdeş kabul etme isteğinin mantık dışı olduğunu vurguladığını, hiçbir şeyin özdeş olamayacağını savunduğunu (Erdem, 2007, s.43) hatırlamak gerekir. Soykütüğü, bir şeyin görüş olduğunun unutulması, gerçek olarak kabul edilmesi, görüşlerin türediği tekil ve taraflı yapıdır. Kürtaja dair ikinci argümanda olduğu gibi, kökleri unutulan şeyler saygın ve dokunulmaz bir hakikat olarak kabul görür.

2.3. Değişmez Bir Hakikat Olarak Kürtaj

Eski Yunan'da erdemler basamaklandırılmıştı. En tepeye en yüksek değerli erdem yerleştirilmişti. İyinin bilinmesiyle, onunla örtüşen bir kötülük bilgisine de sahip olunurdu. (Pearson, 1998, s.157). Bu değişmez bir hakikatti. Hıristiyan ahlakının temelini de oluşturan bu görüşe göre, Sokrates'ten beri toplum, sanat, devlet, bilgi vs. böyle yönetilirdi. Ödev vardı ve ödev, hep daha iyi olma çabası idi. Diğer tüm çabalar bunun içindi. Önemli olan karara vardırılmış ve hakikatinden şüphe duyulmayan konularda aynı şekilde eylemektir. Nietzsche, Hıristiyan ahlak ilkeleri (öte dünya tasarısı) ve Sokrates'ten beri Batı Metafiziğinin değişenin ardındaki değişmez tözü arama düşüncesi sonucunda hayatın, oluşun ve bedenin değerinin düşürüldüğünü belirtiyor, yaşama ve oluşa tam olarak karşıt konumda bulunan perspektifin iyiyi-kötüyü sınıflara koyarak sistemin devamlılığı için iyiyi uygulatırken, kötüye savaş açtığını belirtiyordu. Kabul edilen erdemlerin ortak değerleri, kürtaj örneğinde olduğu gibi, yaşam için çalışıyor görünse de insan hayatına aykırı konumlanabiliyordu.[3] Modern dönemde ise özne-nesne ikiliği, kendinden öncekilerden farklı bir yapı sergilemiyordu. Ahlaki kodların meşruluğu esastı. Rasyonalizmin kabul ettiği, düşünen öznenin dış dünya ile girdiği ilişki sonucu insan bilgisinin temelinin oluşması fikri; özellikle de Descartes'in "Düşünüyorum o halde varım" soyutlaması, oluş karşıtlığının o dönemdeki temelini sağlamlaştırmıştır. Gramere bağlılık ve fiilin yapısı bilgi için 'a priori' liği güçlendirmiştir. İşte bu süreçte, ceninin her ne olursa olsun korunması fikrinin değişmez yüce bir değer, erdem olgusu olduğu yolundaki düşünce de bu perspektiften

[3] Batı Felsefesinin, Aristoteles'in mantığının üzerine kurduğu düşüncesine göre, bilginin elde edilmesinde, zihin-nesne ilişkisi belirleyiciydi ve özdeşlik ilkesi egemendi. Romantik felsefeye kadar da anlamlandırma girişimi bu düzey üzerinden yapılmıştır. Ancak Nietzsche düşüncesi, anlamın/bilginin özdeşliğini temelden sarsmış ve anlamın çoğulluğu ve farklılığını öne çıkartmıştır. Sabit bilgi nesnesi ve anlam üretimi sorgulanmıştır. Postmodern felsefecilerin benzer şekilde, "different" kavramı ile ortaya koydukları gibi.

temellendi ve hayatın her anında bir erdemin sayılmayabileceği sorgulanmadı. Ceninin genetik oluşumunun/gelişiminin bilimsel söylemin ardından dini söylemle desteklenen kurgusu, her gebeliğin hayatın akışı içerisinde kendi başına değerlendirilmesi koşulunu göz önüne almadı. Kürtaj cinayet olarak nitelendi. Dış dünya, kendiliğinden bir hakikat iddiası taşıyordu.

2.4. Tanrının Ölümü ve Tüm Değerlerin Yıkılışı

"Korkarım ki kurtulamayacağız Tanrı'dan.
Hala gramere inandığımız için."
(Nietzsche 2005, s. 29).

Rönesans'la kendisini ölüm döşeğinde bulan Tanrı'nın durumu, aydınlanma düşüncesiyle birlikte umutsuz bir hal almıştı. Sancıları kuşkusuz daha uzun sürebilirdi. Ancak Fransız Devrimi ve beraberinde getirdiği sosyal değişimler bu süreyi kısalttı. Kısa sürede meydana gelen yıkıcı değişimler, düşünsel yapıda da büyük depremler yarattı. Batı kültürü için vazgeçilmez olan varoluşsal bağlılıklar (bilim, hakikat, akıl, logos), hayatı belli tarzlarda yorumlama ve yaşama biçimlerinin değerli bulunması, bu depremlerle birlikte yerle bir oldu. Tanrı (ideler) yıkılınca güvenilecek ne kalacaktı? Tanrı fikri, iki dünya düşüncesi nedeniyle bu dünyaya din dışında da büyük anlamlar bahşediyordu. Sadece dünyaya atılmış insanın yaratıcısı ve kurtarıcısı değildi Tanrı. Tüm siyasi kurumları güvence altına alıyordu. Yetkenin dayanağı, ahlakın yaptırımcısıydı. Dilimizin manası, sistematize bilginin, tabiat kanunların meşruluğu, oluşun dengesiydi. Tanrı'nın ölmesi demek, tüm bunların bir anda yok olması demekti. Hayatın anlatılamayacak çöküşü, anlamın yok olması, değerlerin önemini yitirmesiydi.

> Tanrı nereye gitti, size söyleyeceğim diye bağırdı! Onu biz öldürdük. Siz ve ben. Hepimiz onun katilleriyiz. ... Denizi nasıl değiştirebildik? Ufuğu silecek süngeri kim verdi bize? Bu yeryüzünü güneşten zincirlerinden kopardığımızda ne yaptık biz? ... Durmaksızın düşüyor muyuz? Öteye beriye yana her tarafa doğru. Hala bir aşağısı ve yukarısı var mı? Sonsuz bir hiçliğin içerisindeymişçesine avare avare gezinmiyor muyuz? Boşluğun soluğu ensemizde değil mi? (Nietzsche, 2004).

Tanrı ülkülerin ve idelerin adıydı (Heidegger, 2001, s.18). Ölen Tanrı; farklı mantık sistemlerini kabul etmeyen, indirgemeci ve sabitleyici, üstün ahlak Tanrısıydı. Kurumlar işlerine nasıl devam edeceklerdi? Dil nasıl anlamlı olacak, bilgi nasıl düzenlenecekti? İktidardan gramere, fizikten hukuka kadar bütünselliği sağlayacak ve Tanrı'nın yerini alacak bir otorite nereden bulunacaktı? İnsanların bunu kabullenmesi ve Tanrı'nın eşi görülmemiş sorgulanamazlığına erişecek denli yükselmek zorunda kalmaları kolay olmayacaktı. Belki Tanrı'ya dönüşmeleri zorunluluğu vardı. Burada söz konusu olan

insanlık ya da toplumun Tanrılaşması değil, her bireyin tek başına tanrıya dönüşmesi idi. İnsanlığı putlaştırmak değil, yaratıcılıkla Tanrılaşmaktı. Ölümsüz Tanrı'nın ölmesi ile artık başka bir yorum gerekli hale gelmişti. Hakiki dünyanın ortadan kalkması ve görünüşler dünyasının keşfiyle, insan bunu kendi lehine çevirip hayatı ve oluşu olumlayabilecek miydi? Hayatın her anında, öznel duruma bakılmaksızın insandan beklenen 'hamileliğin sona erdirilmemesi' kavramının içeriği ne ile doldurulacaktı? Oluşun kendi içindeki sessizliğinde her olay için farklı anlamlar kazanabilecek miydi?

2.5. Gerçek Yetimler: Erdemler

Kuşkusuz hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Eğer başarabilirse, insanın lehine büyük değişiklikler gerçekleşecekti. Örneğin hakikat, hayatın emrine verilecekti. İnsan artık hakikatin karşısında erdemli olmak zorunda kalmayacaktı. Tam tersine, hakikat, insanlığın merhametine sığınmak zorundaydı. Sürüye ait olmayan, özneye ait hakikat varlığa gelecekti. Herkes dürüstlüğü, kendi içinde kendine ve hayata karşı duruşunda arayacaktı. Ama önce kavramı yeniden yaratmak gerekecekti. Kürtaj bağlamında da 'cenini anne karnından çıkartmak' fiilinin ahlaki ve daha birçok söylem biçimi artık eskimiş değerlerle temellendirilemeyecekti. Ancak bu anlamsızlık ve değer yitimi durumu kimileri için katlanılır bir durum değildi:

> Tanrısız bir dünya saçma olurdu. O zaman her şeyin serbest olduğu, bu dünyada kötülük hiçbir sınır tanımazdı. Benim ilkem çok basittir. Ben İsa'dan daha mükemmel bir şeyin olmadığına, hiçbir zaman da olmayacağına inanıyorum. Ve eğer İsa'nın gerçek olmadığını bana ispat ederlerse ve gerçeğin İsa'nın dışında olduğu doğruysa, ben İsa ile kalmayı, gerçek ile kalmaya tercih ederim. (Ruy, 2000, s.114). [4]

Kavramlar ve sayılar sayesinde, insanın inandığı dünya, insanın belleğine rahatlıkla yerleşmişti. Şimdi ise Nietzsche, Tan Kızıllığı adlı eserinde hakikatlerin çöküşünü, 'sanatçı filozoflara' kendi yaratıcılıkları doğrultusunda dilediklerince eğleyecekleri bir açık deniz vaat ediyordu. Bu sonsuzlukta hiçbir teorinin diline indirgenmeden, aracısız ve sürüden bağımsız, tinsel ve özgür yaratım üst insanlar tarafından kurulacaktı. Bugüne kadar geçerli olan değerler, değerden düşürülüyordu. Bu cinayet üstün insanın işiydi. Eski değerlerini öldüren insan, hiçlikte yolunu yitirmeyecekse, yeni değerler koyacaktı (Savater, 2008, s. 63). İdeal dünya kabul edilen öte dünyanın, beklenen en yüksek değerlerinin gerçekleşmeyecek olması, bu dünyanın temellenmesi için bir öte dünya fikrinin olmaması ne anlama gelecekti? Nietzsche'ye göre ortaya çıkan bu hiççilik, bir çöküş değildi.

---

[4](Dostoyevski'nin Suç ve Ceza adlı eserinden) Bundan dolayıdır ki Raskolnikov, huzuru bulmak için adalete teslim olacak, Sibirya'da geçirdiği sürgün yılları, onun Tanrı inancını ve yaşam bağlılığını sınamasına yardım edecektir. Amaçsız yaşam mümkün değildir. Amacın adı Tanrı'dır. Postmodern felsefecilerin benzer şekilde, "different" kavramı ile ortaya koydukları gibi.

Nihilizm[5], en yüksek değerlerin değerden düşürülmesidir (Heidegger, 2001, s.22). Batı tarihinin temel sürecidir. Dünya yerli yerinde kalmıştır ve yeni değerler yaratılacaktır. Hiççilik, 'en bereketli yaşam ülküsüdür. Yaşamın özünde yer alan çoğalma, yaşamın artırılması gerçekleştirilecektir. Artık kürtaj karşıtlığı temelini, Batı metafiziğinin öte dünya kavramsallaştırmasında, Platon'un idealar dünyasında ya da Kant'ın kendinde şeyin numenal gerçekliğinde değil; oluşa aşkın olan, dünyaya ait ölümlü ve acı verici yaşamın oluşunda bulacaktır. Hayatın kendisine aykırı olan öte dünya düşüncesi yoktur artık. Artık gerçeklik çıplak gözlerle görülebilecektir. Üzerinden yaratılan argümanların hepsi yok olmuştur. Kendi başına kutsallığı ya da tam tersine aşağılanması söz konusu olamaz. "İyinin ve kötünün ötesinde"dir. Yeniden yaratıma ihtiyacı vardır. Örneğin kadınlar asıl zalimlik olarak, kürtajı değil, çocuğu dünyaya getirerek olumsuz koşullarda yasamaya mahkûm etmek olarak görebilirler. İşte bu durumda verecekleri karar da dünyaya yeni bir insan getirmenin sorumluluğunu alıp almamaktır. Ayrıca bu kararı verirken nasıl bir anne olacakları, çocuğa verebilecekleri hayat ve sorumluluk hissettikleri diğer insanların bu karardan nasıl etkileneceğini hesaba katmaktadırlar. Zira kürtaj, basitçe bir bencillikten ziyade kadının başa çıkması gereken zor bir karar olabilmektedir (Keskin, 2015, s. 90-94).

2.6. Bir Hakikatin Yitiminin Ardından Bildik Şeyi Bilmedik Bir Işıkta Yeniden İncelemek

Bu bağlamda da yapılması gereken, kürtajı hiç bilmiyormuş gibi uzaktan ve ilk kez karşılaşıyormuşçasına incelemek (ki en zoru budur), onu bir yabancı olarak görmektir. Yeni değerler yaratmak için kavramı yeniden temellendirmektir. Kürtaj kavramının bir tasarım olduğunun ortaya çıkması üzerine önseziye ait her bir metafor gibi bireysellik ve farklılıktan beslenen; tüm isimlendirmelerden kaçan bir anlam yapısının kurulması gerekir. Mantık çemberini kırmak ve idealaın ürünü olmayan düşünceye ulaşmak şarttır. Kürtajın içini dolduran anlamın ve üzerinden yaratılan değerin (ya da tersinin) değişmez hakikat olmadığının ortaya çıkmasının ardından kavramın anlamının yorumları için, artık her şeye izin vardır. İnsan için yepyeni değerler bulunabilir. Bu dünya kendi yaratımımız olduğundan, bundan başka bir dünya da bulunmadığından şimdikinden farklı bir dünya ve değerler sistemi inşa edilebilir. İnsan kendisini de bu dünya ile birlikte yeniden yaratabilir (Danto, 2022, s. 72). Eğer Nietzsche'ye göre erdem kavramı, üst insan tarafından anlamlandırılırsa; bu durumda yaşamı onaylayacak ve oluşu destekleyecektir. Bu durumda da hayata dair bir yasaklama ya da ret söz konusu olmayacaktır. Yeni ışıkta incelendiğinde, kürtaj için, ataerkillik tarafından cinayet süsü verilmiş intihar (Gediz Gelegen 2011, s. 65-71) nitelendirmesi yapılabilir. Zira Gediz Gelegen'in belirttiği gibi kürtaj, kadını travmatize eden, beden bütünlüğünü bozan, kültürel, dinsel ve ahlaksal çatışmalar

[5] Nietzsche nihilizmi, üç ayrı anlamda kullanır. İlk anlamı, Budizm'i hiççiliğe özlem duyması, Hıristiyanlık'ı ise öte dünyaya yüksek değer atfetmesinden, düş ürünü kavramlardan ötürü nihilist dinler olarak niteler. Nietzsche'ye göre kavramın ikinci anlamı, Musevilik ve Hıristiyanlık perspektifinden dünyayı yorumlamak ve var olmak artık inanırlığını yitirdiğinden ve inancın yitirilişi kilisede ahlaki boşluk yarattığından ortaya çıkar. Son anlamı ise, geleneksel değerlerin yarattığı krizden kurtulma yoludur. (hangi kaynak alıntılanması iyi olabilir.)

yaşamasına neden olan bir uygulamadır. Eşleri, aileleri, arkadaşları gibi bedenleriyle bağlantısı olmayan başkaları için bile empati ve sorumluluk duyguları geliştirebilen kadınlar için, doğmamış çocuğuyla ilişki çok daha özel bir yer tutmaktadır. Dünya'ya yeni bir insan getirmenin sorumluluğunu alıp almama konusundaki karar ve bu kararı verirken nasıl bir anne olacakları, çocuğa verebilecekleri hayat ve kendilerine karşı sorumluluk hislerini hesaba katmaktadırlar (2011, s. 65-71). Dolayısıyla, kürtaj karşıtları tarafından geliştirilen "cinayet" tanımlamasının başkasını öldürme içermesi nedeniyle aslında durumu karşılamayışı, tersine "intihar" olarak kavramın kendisine daha yakın olduğu düşünülerek bu kavram vurgulanabilir. Ancak değerler yaratma işi üst insan yerine sürü insanı tarafından gerçekleştirilirse, Tanrı ölmeden önce olduğu gibi keskin temellendirmeler üzerinden yapılacak, yine hayatın kendisine uymayan bir yapı sergileyecektir. İyinin ve kötünün ötesinde bir duruş yerine ahlaki fenomenlerle dolu, mevcut yargıları eleştirmeyen, hayata karşı zorba, tutkuları öldürmeye çalışan yapılar devam edecektir.

3. Kurtuluş

Artık kürtajla ilgili her şeyi yeniden ele alabilecek, bu bağlamdaki her düşünüşte yeni bir adım atabilecek, problemleri çözmek yerine yorumlayacak; farklı anlamlar olduğunu bilen ve onları tutkuyla arayan, istek ve amaçlarında dünya görüşlerini ahlak açısından sorgulamayacak düşünce sistemine sahip insanlara gereksinim vardır. Geldiğimiz noktada kavramın anlamından ziyade halen bir hak olarak tartışmak bir zorunluluk halini aldığı için, Zeynep Direk'in kürtaj tartışmalarındaki "Benim Bedenim" ifadesini sorunsallaştırması bir örnek olarak alınabilir. Yazar, şimdiye dek kürtajın bir diş çektirmeye indirgendiğini, henüz insan olmamış bir varlık da olsa, bir kadının birkaç ay sonra kendi çocuğuna dönüşecek bir potansiyeli kaybetmesinin onun için acı bir yanı olduğunun şimdiye dek görmezden gelindiğini belirtir ve ceninin bedenin bir parçası mı yoksa ondan farklı mı olduğunu sorgular. Eğer cenin; bütünün, bedensel birliğin bir parçası ise bedenle aynı olduğunu ve ondan ayrı bir statüye ve hakka sahip olmadığını ekler. Öte yandan ondan farklı bir öteki veya başka ise, bu durumda da taşıyıcı bedenden ayrı bir hukukî varlığı ve hakları olmalıdır diye ekler. Nihayetinde yazara göre cenin ile onu taşıyan bedenin ilişkisi çok özel bir ilişkidir, iki ayrı varlığın ilişkisi değildir. Bu nedenle de bedenden ayrı olmayan Başka'ya karşı konukseverliğe "ben" karar vermelidir (2012, s. 4-7). Ya da Aksu Bora'nın ifadesinde olduğu gibi kürtajı tartışmak bir hak mesesine indirgenmemelidir (2012):

> İçimde büyüyen öteki ile ben arasında bir bağ var; belki bu bağın bilgisiyle başka ötekilerle benim aramdakini de anlayabilirim: Aşık olduğumda, ona bir şey olduğunda canım yanacak kadar birini sevdiğimde... Hiç tanımadığım birinin bedeninin bombalarla parçalanmasına tanık olup da yüreğim yandığında. Bu "başkasının acısına bakmak"tan ibaret değil; yüreğim yanıyor, çünkü ona bir şey olduğunda bana da oluyor. Tanık olduğum için, sustuğum için, o öldürülürken yaşamama izin verildiği için ... Ben ona olanla, onunla "ben" oluyorum.... Anlamak

bu kadar mı zor hiçbirimizin kendimizden ibaret olmadığımızı?

Demet Bolat da "Aslında tartışmayı 'ahlak-insanlık' zeminine çekmek biz feministleri köşeye sıkıştırmanın bir yolu." (2012, s. 19) ifadesiyle meseleyi sürü zihniyetinden çıkarmanın ipuçlarını vermektedirler.

3.1. Kurtuluş

Nietzsche'den önce insanın başarısının değeri hayatla değil, hazır değer yargıları ve kalıplara uygunluğu, onlara sıkışıp kalmışlığı ile ölçülmüştür. İndirgenmiş, kalıplanmış ve önceki eylemlerden referanslar alınmıştır. Ancak kendi başına eylem boş olduğundan yapan kişi ve içinde bulunulan durum önem kazanır. Kendi başına eyleme değer biçilirse, akış reddedilmiş olur. Her kürtaj eyleminin yanlış ve olumsuz olarak nitelenmesi gerçekleşir. Geçerlikteki değerleri önemsemeden, ona iyinin ve kötünün ötesinde yeni değerler biçmek, kendi değerlendirmelerini yapmak, insan olmanın varlık şartıdır. "Böyle" yerine "Ben böyle istedim, kurtuluş benim için bu demektir" ya da "Yapmalıyım, etmeliyim" yerine "Ben istiyorum" (Nietzsche, 2001, s.23) diyebilen, kendi değerlerinin yaratıcısı olabilen, onların anlam ve değer içeriğinin hemen hemen tümünü kendi başına doldurabilen, kalıp değerleri sorgulayıp, onları ilk kez görüyormuşçasına yeniden değerlendirebilendir Nietzsche'nin üstün insanı. İnsanın varmasını istediği yer orasıdır. Kendi kendisi olamayan, çoğunluk rahat olsun diye kendi gözleriyle bakıp yorumlayamayan, kafasını kurcalayan soruları bile fazla tedirgin olmamak için zihninden atan, tek önem verdiği şeyin komşusunun kendisi ile ilgili fikirleri olan insan Nietzsche için sürü insanıdır. Ancak sürü bir yığın anlamında kullanılmaz, çünkü bu insanların aralarında sadece belirli kuralara bağlılık, sürünün ayakta durmasını sağlayan aynı değerlere inanan aile birliği, cemiyet, soy birliği, devlet, millet, kilise gibi gruplar vardır. Dolayısıyla sürü insanı için kürtaj konusunda hakikat olarak kabul ettiği argüman bir araçtır. Bir ceninin her ne şart altında olursa olsun dünyaya getirilmesine hakikat gözüyle bakan bir kimse, böyle inananlarla arasında bir uyum oluşturur ve onlara iyi görünür. En iyi görünen kişi -bu değerin hacı yatmazı- ise o sürünün baş insanı olur. Gerçekte yapılan büyük yanlışlık, hayat için araç olan bir şeyin, yaşamanın tek ölçütü kabul edilmesi; tek hakikat olarak görülmesi ve sürünün değer anlayışının sürüde hüküm sürmesidir. Hayatın akışına uymayan bir durumda, sürünün değerlerinin korunması için başka bir canlının dünyaya getirilme fikri, yaşamın ölçüsü ve hedefi haline getirilince, gelecek kendine kurban edilmiş olur. Nietzsche'nin deyimi ile "İnsanlığın tüm geleceği çarmıha gerilmiş olur". Çünkü sürü için uğraşan bu "iyi insan"ın zararı, zararların en zararlısıdır.

> İyiler- yaratamazlar bunlar, hep sonun başlangıcıdır bunlar, yeni levhalara yeni değerler yazanı çarmıha gererler... İyiler-bunlar hep sonun başlangıcı oldular (Kuçuradi, 1967, s. 53).

Bu bağlamda, sürü için erdemli olan, ceninin hakkını sonuna dek savunan insan aslında bir kişi değildir. Bir defalık insan şemasına uygun olmakla değer kazanmış da olsa, ikilemde kaldığında değil kendi değerini yaratmak, kendi kararını da verememiştir. Tek olamaz o, benzerleri vardır. Çünkü bir sürünün her biri aynı erdemlere sahip olmalıdır. Bu insanın konu hakkında meşru gördüğü şey, kürtaj için genel kabul gören şu hakikat olabilir: "Kürtaj bir cinayettir. Cana kasttır. Yasalarca cezalandırılması gerekir." Sürü insanının içinde yaşadığı sürüden koparak kendi yolunu araması, içinde yaşadığı değerler sisteminden başını kaldırması ve kopması, henüz yaratması değil, ama en azından kendi gözleri ile görmek istemesi onu özgür olmaya doğru götürür. Bu insanlar kürtaj konusundaki tüm argümanları sorgular, kendi kararını verir. Ancak henüz yeni bir yaratım yapamazlar bu konuda. Yine de bu konudaki tüm değer yargıları havada kalmıştır onlar için. Ancak büyük kopma da gerçekleşmemiş, henüz güç denemesine girişmemiştir. Özgür insan olma yolundakiler birkaç basamak çıkmak zorunda kalır. Eğer bu basamaklardan birinde kalırlarsa, bu takdirde sürünün değerleri karşısında tutumları farklı olan kopmuş insan tipleri ortaya çıkar: "Tutunamayanlar". Bu insanlar, koşulların mümkün olmadığı bir gebelik üzerine diğer insanlar gibi düşünmezler. Yargılamazlar. Şartları göz önüne alabilir ve kendi değerlendirmelerini kurmak isterler. Ancak yeni bir anlam yaratamazlar hakikatler için.

Sürünün değerlerinden çektiği acıyı arkada bırakmak isteyen özgür insanların ellerini ve ayaklarını bağlayan bağlar birden çözülür. Bu bağlar ödevlerdir. Bu ödevlerin içinde eskiden beri değerli görülen şeyleri yüceltme davranışı; ki bu ceninin onun kutsallığı, artık bir insan olduğuna dair argümanın hakikat olarak belirlenmesi, insana verilene minnet etme duygusu, Tanrı tarafından bağışlanmış olan bu kutsallığın sona erdirilmesinin kötü oluşu, bulunur. Geçerli olan değerlerden kopma, o zamana dek yüklenen anlamın boş olduğunu görme ve ayrıklık hissi kişiyi yer sarsıntısına götürür:

> Bu kopma beklenmedik bir anda birdenbire bir 'yer sarsıntısı' gibi olur. Öyle birdenbire olup biter ki kopan kişi pek anlamaz olan biteni. Çevrene olan ayrıklığı, bu çevreye 'hayır' demesi onu nereye olursa olsun gitmeye, nasıl olursa olsun kaçmaya zorlar. 'Burada yaşamaktansa ölmek daha iyidir' onun için. Bu 'burada', onun o zamana kadar sevmiş olduğu her şeydir. 'Buradan' uzaklaşmak, arkasına bakmadan uzaklaşmak her ne pahansa olursa olsun bir değişiklik isteğidir bu." (Kuçuradi, 1967, s. 56).

İşte bu anda başlayan özgür istemeyi isteme, insanı yıkabilecek bir hastalıktır. Gücün ve kendini yönetmenin, kendi değerlerini koymanın hissi rahatsızlığı. Çünkü henüz kişi "hayır" dediği değerlerin yerine ne koyacağını bilememektedir. Aklı, hep sürünün değerlerini sorgulamadadır: "Bir ceninin uygun olmayan şartlara doğması doğru mudur? Onların yaşam hakkı dedikleri şeyin kötü olduğu söylenebilir mi? Tanrı bir insan buluşu olabilir mi ve her şey yanlış olabilir mi? Biz aldatılıyor isek aldatan da değil miyiz?" Ancak,

kendini değiştirebilecek, üst insana ulaşabilecek bu özgür insanın en önemli özelliği saplanıp kalmamasıdır. O, kürtaj argümanlarından hiçbiri için "değişmezdir ve hakikat olarak bende bulunur" diyemez. Bir acımaya, bilime, en değerli görüşe, kendi erdemi kabul ettiğine saplanıp kalmaz. Kürtaj için hayatın getirdiğini kabullenmeye ve kendi eyleminin yaratıcısı olmaya hazırdır. En kuvvetli bağımsızlık testini geçmesi böylece tamamlanır. Dolayısıyla özgür insanın birçok erdemi yoktur. Zaten olmasını da istemez. Bir tek erdemi ister ve onu sever. O da kendi kendisi olması, hayata "evet" demesidir. İyinin ve kötünün ötesine geçer. Kendine hâkim olur, kendini eğitir. Bu insanın konu hakkındaki hakikati şu olabilir: "Kürtaj yanlış olabilir, doğru da olabilir. Herkesin inandığı argüman beni etkilemez. Önemli olan olduğu anın şartlarında yaratılmış olan en oluşa yakın değere inanmaktır."

Ardından gelen aşamada, insan gerçeği görmeye başlar. Öyle güçlüdür ki gerçeğe yabancı olmayı başarır. Perspektifli bilmeden sıyrılır. Hayata "evet" der. "Hayata evet demek, 'varlık çemberinin ardı arası kesilmez, son bulmaz dönüşünü kavrayıp onu istemek demektir." (Kuçuradi, 1967, s. 70). Hayata evet demek, hayatı kuran insanın, hatta uygun olmayan şartlarda bile hayatı bir sanat gibi kuran insan varlığının, yeni olan her şeyi yeniden değerlendirebilmesi demektir. Hayata 'eğer'siz bakması, hayatını bir daha yaşamak zorunda da kalsa başka türlü yaşamak istememesidir. Acıya da "evet" demesi ve onu savunmasıdır. Zerdüşt'te şimdiye dek insanın evet dediği şeylere şaşırtacak kadar çok "hayır" diyendir. Dionysosçu olan budur.[6] Artık bu üst insan/trajik insan, tam manası ile hayatın anlamıdır. Çünkü dünya bu anlam sayesinde anlamlanır. Onun eseri yaratımdır, kendi yolu, kendi zevki, kendi değeri, kendi düşüncesi ve kendi gözü vardır. Başkalarının düşüncesi onu ilgisiz bırakır. İlk defa gören bir çocuk gibi her şeyi kurcalar. Soyludur, insanları eşit görmez; hem kendi ruhunda daha uzaklara gitmek ister hem de diğer insanlar ile kendi yaratıcı kişiliği arasındaki mesafeyi daima açar. İşte yüzyılların istemesine yön veren, değer yaratan, insanlar arasındaki derece farkında en üst basamakta duran kişi, üst insandır. Bu yaratıcı insan, kendi ödevini yaratır ve kimseyle paylaşmaz, sorumluluk alır. En doğru zamanı kendisi için bilir. Geçmişi de yeniden değerlendirir. Yasa koyar, buyurur, adildir, yargılamaz. Yıldızları kendi etrafında dönmeye zorlar. Ancak bu insan için en tehlikeli olan acımadır. O zaman kendisine hâkim olamazsa, arı duramazsa denemeyi geçemez.

Görüldüğü gibi insanlar arasındaki yapı farkı, onların gerçeği, insan başarılarını ve olayları değerlendirme tarzlarında ortaya çıkar. İki tip insan vardır, konu bağlamında kürtaja bakış açısından, sürü insanı ve üst insan. Ancak özgür insan da bir ara tiptir ve henüz değer yaratamayandır. Üst insanın kürtaj konusundaki hakikatini şöyle yaratmış olabilir: "O andaki inancım ve hakikatim neyi gerektiriyorsa onu yapmak en erdemli hareket olur. Çözüm anlıktır ve o anın tüm sorumluluğunu alırım. Bu benim ödevimdir. Öyle davranırım ki, bu tamamen kendi istencimden kaynaklanır. Tekrar dünyaya gelme şansım da olsa, farklı bir seçim yapmam."

[6] Dionizik, hayata, en garip ve güç problemlerde bile "evet" demek ve hayatı istemektir.

3.2. Kurtuluş

Nietzsche'nin çekiçle geleneği tuz-buz etmesinin ardından herkesin kendi anlamını yaratması mümkün değildir. Anlamı yaratacak olan üstün insandır. Peki, Nietzsche bu yaratımı nasıl olanaklı kılar? Bu noktada Nietzsche'nin felsefesinin ana temasının sanat olduğu hatırlanabilir. Yeniden yaratım sanat yoluyla yapılır. Ancak bu sanat, güzel sanatlarla karıştırılmamalıdır (Farago, 2006, s. 31). Bu, yaşamı sürdürme, kendini gerçekleştirme, gerçeklikle uyum içinde yaşama, güç istencidir ve güç istenci de en büyük sanat ürünüdür. Güç istenci, nasıl yaşamak isteniliyorsa öyle yaşanması gerektiğini belirtir. İşte bu noktada da bir sanat eseri olarak güç istenci kendini yaratma anlamındadır. İçinde yaşadığımız dünya sürekli olarak yaratılan ve yeniden yaratılan bir sanat eseridir. Filozofun estetiği bu kadar cazip bulmasının nedeni, yaratıcılık kavramıdır. Çünkü sanatçı gerçekliği dönüşüme uğratır. Eğer gerçek kürtaj ise, bu durumda herkes onun bir parçasını algılayabilir ancak. Önemli olan bir çocuğun dünyaya getirilip getirilmeyeceğine; yani nasıl yaşanmak istendiğine karar verilmesi ve olayların akışı içinde çözümler bulunmasıdır. O an verilen karar, aynı eylemlerin tümünü etkilemeyecek ve bir erdem olarak genelleştirilemeyecektir. Onun bir erdem olarak kabul edilebilmesinin tek şartı da budur. Bu düşünce sistemini izleyen ve yaratan kişi üst insandır. Yaratım şekli ise sanattan kaynaklanır. Dolayısıyla filozof sanata ontogenetik (dünya-yaratıcı) bir işlev atfetmektedir.

Ne doğarsa, sanatsal irade sonucunda doğar. Sanatçıya resim yapması için verilen beyaz tuval ne ise, üst insana verilen doğal malzemeler de ancak o kadar önemli olabilir. (Megill, 20008, s. 65) Dolayısıyla kürtaj aslında kendiliğinden anlam taşımayan, verili doğal malzemedir. Bunun anlamını kendisi ve dünya için yaratacak olan da üst insandır. Nietzsche'den önceki filozofların yaptıkları gibi kürtaj bağlamında bir erdem belirlemek ve bunu tüm benzeri eylemlere genellemek, evrensel bir onay kabul etmek mümkün değildir. Bu bağlamda değerleri yaratacak olan yaratıcı insan, üst insan, bir yandan kendi yaratıcılığı ile kendi eylemesinin değerlerinin içini doldurur ve istencine göre hareket ederken, bir yandan da kendini yaratır. Öz disiplini ile kendi varlığını an be an şekillendirir, benliğini inşa eder. Kendini düşündüğü ve istediği her şeyden oluşturur, gelişigüzel değildir, üslubunun varlığını gösteren bir yapı sergiler. Kendi kendisinden sanat yapıtı çıkartır. Çünkü sanatçı yücedir. Aynı doğal malzemeyi değişime uğrattığı gibi varoluşun sunduğu kaba malzemeyi de değişime uğratır. Örneğin kürtaj konusunda oluşu evetler ve kendi tutkuları doğrultusunda davranırken kendisinin özünü kurduğunun da bilincindedir. Bunun gibi birçok aşama geçirir.

Bu noktada aslında kürtajın değil, onun değerini yaratan sanatın bir hakikat olduğundan söz edilebilir. Hiçbir şey hakikat değildir, sanat da bunu cisimleştirir. Böylece dünyanın hakikat dışılığını da bizim için katlanılabilir kılar. Varlığın en büyük gerçeği hiçlik olduğundan, artık dillendirildiğinde kürtaj, kürtaj olmadığından, sanat bu anlamsız ve umut kırıcı boşluktan korur insanı. Gerçek insanı öldürmektedir (Farago, 2006, s. 30). İnsanın hakikati kendi yarattığı değer olmayıp, yaratılana kayıtsız şartsız boyun eğmek olduğundan gerçek olarak kabullenilen, insanı korkutur. Sanat bu hayattaki en yüce görev

ve metafizik bir etkinlik olarak yaşamı kurtarır ve hiçlik yüzünden ölmemesini sağlar. Varlıktaki boşluğu doldurur. Dünyanın kör karanlığını yaratılan güzel eserlerle aydınlatır. Bu eserler de estetik tarafından yaratılan, insanı güvende ve evinde hissettiren değerlerdir. Kürtaj bağlamında, onu hiç bilmiyormuş gibi yeniden ele almak, kendi değerini göz önüne alarak o andaki istenç doğrultusunda davranmak, sanat aracılığı ile yeniden yorumlamak ve yaratmak, yaşamı sürüklenişten anlamlı bir bütünlüğe dönüşür. İnsana kişilik ve özgürlük kazandıran bu yaratıcılık ilkesi, insanın kendini aşmasına yardım eder (Bozkurt, 2000, s. 161).

Kuşkusuz, bu çalışmada konu olarak seçilen kürtaj bağlamında olduğu gibi, Nietzsche için bazı özel hal ve durumlar vardır. Bu özel hal ve durumlarda kabul edilen ve evrensel onay gören erdemler aslında aptallığın saygıya değer biçimidir, köylü saflığıdır. Hatta mutlulukla da büyük bir çelişki içerisindedirler. Kürtaj örneğinde, ceninin rahimden alınmamasının ve gelişimine izin verilerek dünyaya getirilmesinin bir erdem olarak ve yaratılmış, temeli öte dünyaya dayanan bir değer olarak kabul edilmesi, hayatın kendisi açısından oldukça pahalıya mal olabilir. Değişmez değer kalıpları ve erdemler, filozofa göre, hasta ruhlu insanların yaratımı ve yine bu insanların bağımlılıkları olabilir ve onlar yüzünden dünya bir hastane haline gelebilir. Evet, bu durumda bir "yeryüzü barışı" (Nietzshce, 2002, s. 204) sağlanabilir ancak insanlar birbirlerinden hoşlanmayacaklardır. Bu durumda çok zor koşullarda da olsa her bebeğin bir öte dünya fikri ya da ahlaki söylem üzerine doğması, beraberinde mutsuz bir dünyayı getirecektir. Bu noktada, kürtaj konusunda gerçek erdeme ulaşmak için, daha önce kürtaj ile ilgili kabul edilen argümanların ve onlar üzerinden kurulan değer yargıları ve erdemleri çökertmek gerekir. Yani erdeme ulaşmak için erdemsizlik gerekir. Bu konudaki en büyük düşman, argümanın erdemli olduğuna dair verilen vaazlardır. Çünkü bu durumda aynı değer yargısı, herkes için bir ideal durumuna getirilmektedir. Erdeme yapılan en büyük düşmanlık budur.

4. Sonuç

Nietzsche'den önce, hakikat olarak kabul edilen şeyin, her ihtiyaç duyuluşunda çöken bir buz tabakasında yürüyormuşçasına ince ve güvenilmez yapısının hamlığı, ontolojik sorunların derinlerine inememesi, varoluşun dışında kalması, oluşun ve bedenin değerini düşürmüştür. Bu çalışmada, Nietzsche'nin düşünceleri temel alınarak kürtaj kavramı ve üzerine kurulan karşıtlıklar konu edilmiştir. Bu bağlamda, konu üzerindeki tartışmalar, hak kavramı üzerinden yürütüldüğü ve kadının "bedenine dair karar hakkı" ile "ceninin yaşam hakkı" karşıtlığında bir çıkar çatışmasına dönüştürüldüğü için, konuyu karşıtların çatışması üzerinden kurmanın, birisini erdem olarak kabul etmenin neden problemli olduğu temellendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, kürtaj bağlamında kurulan bu karşıtlık ekseninde hak odaklı söylemlerle, önemli noktaların da gözden kaçırılmasına neden olduğu iddia edilmiştir. Kadını travmatize eden bu denli önemli bir konunun sürünün değerleri ekseninde "cinayet" olarak yorumlaması oldukça sorunludur. Bu nedenle, filozofa göre gerçekliğin özünün çoğul olduğu, bu çoğul akışın içinde değişmez erdemlere

inanmanın ve bağlanıp kalmanın; insanın kendini aşmasında, mutlu olmasında, istencine uygun yaşamasında karşısına çıkabilecek olan en büyük tehlike olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla onun düşünce sistemi içerisinde istenmeyen bir gebeliği sonlandırmamak üzerine bir değer ya da erdem yaratımına gidilmesi bir erdem yaratmaz. Bu durumda erdemli bir davranış, hayatın oluşuna ve kişinin kendi istencine uygun bir çözüm üretmesidir. Çünkü Nietzsche için değer demek; insanın yaratımı, düşüncesi, ülküsü, sanatı, felsefesi, tarihi gibi başarılarıdır. Anlamlı gördüğü her şeydir. Sadece insanın hayatı için bir değeri vardır bunun, başka bir şey için değil. Erdem, insanın en gizli ve en yürekten eğilimleri taşıyan erdemler olmalı, gereksinimlerle uzlaşmalıdır. Dolayısıyla kürtaj bağlamında kabul edilebilecek tüm erdemler filozofa göre diğer kalıplaşmış erdemler gibi ahmaklığa gider. İnsana can sıkıntısı verir ve can sıkıntısı yaşamak için bu dünya çok kısadır. Böyle bir sıkıntıya katlanmak için öte dünya fikrine sıkı sıkıya inanmak gerekir.

Nietzsche için de bazı erdemler vardır. O erdem kavramını kesin olarak reddetmez. Ancak onun erdemleri, "Kaba saba, dedelerine saygı duymasına yol açacak erdemlerin uzağındadır." (Nietzshce, 2004, s. 11). Bu bilgiler ışığında, çalışmada baştan beri konu edilen argümanın, kürtajın bir cinayet olduğu argümanın Nietzsche felsefesinde bir erdem olamadığı şöyle açımlanabilir:

a. Bir erdem her yerde erdem olmayı şart koşamaz. Evrensel bir onay mekanizmasına bağlı da olamaz.

b. Gerçek bir erdem olsaydı, bu argüman her zaman her yerde kendi kendinin propagandasını yapmazdı. İnsanın en gizli ve yürekten davranışında, kendi istencinde bulunurdu.

c. Böyle bir durumun gerçekleşmesi durumunda acı çekilecek olma ihtimali, o şeyin erdem olabileceğinin işaretidir. Ancak olmaması durumundaki sıkıntı ve mutsuzluk, o şeyin erdem olma ihtimalini çok düşürür.

d. Ceninin varlığına son vermeme durumu sadece kadının kendisi için bir erdem olabilir. Başka hiçbir şeyin ya da hiç kimsenin özellikle de öte dünyanın yargıçlığına ihtiyaç duymaz.

e. Kürtaj yaptırmak insanlığın yüce değeri ile çatışan erdemsiz bir davranış da olsa, Nietzsche'ye göre gerçek erdem insana yasak olan şeyi de yaptırabilir. Yani koşullara göre değişir. Daha önce benimsenen fikrin ya da bağlanılan inancın tam tersini yaptırabilir.

f. Kürtajın cinayet olduğuna inanılarak cenini her şart altında dünyaya getirmenin erdemliliğinin egemenliği kurulamaz. Çünkü erdem, güç istencinden vazgeçmeyi ve istencin baskı altında tutulmasını şart koşar. Yani ahlak zaferi, gayri ahlaki yollarla kazanılır.

Nietzsche insanlığın değerlerini, bilincini, toplumsallığını paramparça eden bir dinamittir. Düşünce sistemimizi tek bir şimşekle ikiye ayırmıştır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, onun felsefesi içerisinde basitçe bir konuyu tartışmak olmamıştır. Zerdüşt'ün yaptığı gibi mürit değil, düşman arzulayan felsefesiyle gerek bu metnin gerek onun düşüncelerinin okurun özelini sorgulatması bağlamında erdem düşüncesini ve kürtaja dair anlam kurgusunu düşünmeye açmaya çalışmıştır.

Kaynakça

Bora, A. (2012). Birlik ve Beraberliğe En Çok İhtiyacımız Olduğu Şu Günlerde Kürtaj Yasağı, *Amargi Feminist Dergi,* Sayı 26.

Bozkurt, N, (2000) *Sanat ve Estetik Kuramları*, İstanbul, Asa Kitapevi.

Cevizci, A, (2000), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul. Paradigma Yayınları,

Danto, A, (2002) *Nietzsche; Hayatı, Eserleri ve Felsefesi*, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları.

Demet. B, (2012), "Yaşam Hakkı Tartışmasına Dair", *Feminist Politika*, Yaz, Sayı:15.

Direk, Z, (2012), "Benim Bedenim/Bedenim Benim", *Amargi 3 Aylık Feminist Dergi*, Güz, Sayı 16.

Erdem, Hüseyin S, (2007). Nietzsche; Perspektivizm, Anlam ve Yorum, Van. Bilge Adam Yayınları.

Farago, F, (2006), Sanat, Çev. Özcan Doğan, , İstanbul. Doğu Batı Yayınları

Gediz Gelegen, D, (2011). "Tartışma: Kürtaj: Cinayet Süsü Verilmiş Bir İntihar Mı?", *Fe Dergi*, No. 1, 65-71.

Heidegger, M, (2001), *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimler Çağı*, Bursa. Asa Yayınları.

Keskin, İ, (2015). "Kürtaj Tartışmaları Ve Feminizm" *Fe Dergi 7*, No. 1, 86-95.

Kubilay, Ç, (2014), "İslami Muhafazakâr Kadın Yazarların Perspektifinden Kürtaj Tartışması: Eleştirel Bir Değerlendirme", *Alternatif Politika*, Cilt 6. Sayı 3. Aralık. Sayfa. 387-421. Kitabı Mukaddes, 5:32.

Kuçuradi, İ, (1967). *Nietzsche ve İnsan,* , İstanbul. Türkiye Felsefe Kurumu. Kur'an-I Kerim, En'am Suresi: 151.

Maclntyre, A. (2002). *Erdem Peşinde; Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, İstanbul. Ayrıntı Yayınları.

Megill, A, (2008), *Aşırılığın Peygamberleri*, Çev. Tuncay Birkan, Ankara. Ayraç Yayınları.

Nietzsche, F, (2001), *Böyle Buyurdu Zerdüşt,* Çev. Turan Oflazoğlu, İstanbul. Sentez Yayınları.

Nietzsche, F, (2002), *Güç İstenci*, Çev. Sedat Umran, İstanbul. Birey Yayıncılık.

Nietzsche, F, (2004), *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, Çev. Ahmet İnam, İstanbul. Say Yay.

Nietzsche, F, (2006). *Putların Alacakaranlığı ya da Balyoz ile Felsefe Yapmanın Yolları*, Çev. Serpil Erfındık, İzmir. İlya Yayınları.

Nietzsche, F, (2005), *Putların Batışı*, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul. İthaki Yayınları.

Nietzsche, F, (2004), Şen Bilim/Şiirler, Çev. Ahmet İnam, Say Yayınları, Bütün Yapıtları, İstanbul.

Pearson, Keith A, (1998), Kusursuz Nihilist; Politik Bir Düşünür Olarak Nietzsche'ye Giriş, Çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Price D. (1988), Selective Reduction And Feticide: The Parameters Of Abortion. *Criminal Law Review*. 199-210.

Rosner. F, (1991), *Modern Medicine And Jewish Ethics,*. London. Routledge.

Ruy. Juyeb C, (2000), Nietzsche, Çev. Lerna Çinlemez, Berna Severyan, İstanbul. Çivi Yazıları.

Savater, F, (2008), *Nietzsche'nin İdeası,* Çev. Saliha Nilüfer, İstanbul. İletişim Yayınları.